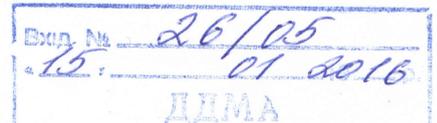

*До спеціалізованої вченої
ради Д. 12.105.03 у Донбаській державній
машинобудівній академії Міністерства
освіти і науки України*

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата економічних наук Мариної Анни Сергіївни
на дисертацію Бочі Ангели Карлівни
«Фінансовий механізм регулювання платіжного балансу України»
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»

Актуальність роботи та її зв'язок з науковою тематикою

У сучасних реаліях поширення інтеграційних і глобалізаційних процесів на всі сфери життя суспільства та загострення конкуренції між країнами, ефективність взаємодії із зовнішнім світом характеризується станом платіжного балансу як ключового індикатора регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Низка проблем, які тільки посилилися проведенням антитерористичної операції, досить тривалий час призводять до формування від'ємного сальдо платіжного балансу, що негативно проявляється на економічному розвитку України. Серед основних причин формування дефіциту рахунків платіжного балансу можна відзначити неефективність основних складових фінансової (грошово-кредитної, бюджетної, боргової, податкової, валютної, митної, інвестиційної) та торговельної політик країни, наслідки яких проявляються в погіршенні динаміки обмінного курсу, збільшенні темпів інфляції, величині відтоку капіталу, зниженні інвестиційної та інноваційної активності підприємств, темпів розвитку промислового виробництва, надходженнях до бюджету, погіршенні ліквідності зовнішніх активів, зростанні різниці між відсотковими ставками за депозитами та кредитами тощо. Формування сучасного розвинутого експортного комплексу який відповідає основним тенденціям розвитку світової економіки, покращення міжнародної інвестиційної позиції та забезпечення міжнародної ліквідності країни, зменшення впливу політичних процесів на економічну ситуацію, а також обмеження залежності від зовнішнього кредитування для підтримки економічної і фінансової стабільності – першочергові завдання на шляху забезпечення стабільного економічного розвитку, підвищення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки. Об'єктивною необхідністю при вирішенні означених проблем є розвиток фінансового механізму регулювання платіжного балансу України.

Про актуальність роботи також свідчить її зв'язок з науково-дослідною тематикою ВНЗ «Національна академія управління»: в межах теми «Фінансові чинники активізації економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0111U000331, 2011–2015 рр.) автором удосконалено концептуальні положення розвитку фінансового механізму платіжного балансу України, визначено основні чинники впливу на формування сальдо рахунків платіжного балансу, проаналізовано методи оптимізації платіжного балансу України.

Основні наукові результати, які одержано автором, та їх новизна

Теоретичним та методичним положенням, науково-практичним рекомендаціям, висновкам і пропозиціям, які представлені в роботі Бочі Ангели Карлівни, притаманні авторський підхід, повнота та логічний взаємозв'язок. Дисертація є комплексним дослідженням, в якому виконано розв'язання актуального науково-практичного завдання щодо розробки науково-методичних засад та практичних рекомендацій стосовно удосконалення фінансового механізму регулювання платіжного балансу України на основі розширення та впровадження концептуальних положень розвитку фінансового механізму регулювання платіжного балансу. Серед отриманих автором результатів, які характеризуються науковою новизною, слід виділити наступні:

грунтовний аналіз теоретичних джерел щодо трактування дефініції «платіжний баланс» (с. 13–15), основних підходів до регулювання платіжного балансу (с. 16–26), історичного досвіду регулювання платіжного балансу (с. 26–28, табл. 1.2) дозволив автору систематизувати наявні методи регулювання платіжного балансу (с. 29–32, рис. 1.3), а вивчення досвіду інших країн з використання фінансових інструментів регулювання платіжного балансу (с. 32–41) сприяло розвитку теоретичного підходу до трактування дефініції «фінансовий механізм регулювання платіжного балансу» як «сукупність фінансово-економічних методів, форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан платіжного балансу у контексті здійснюваної державою фінансової, грошово-кредитної, валютної, бюджетно-податкової та інших політик» (с. 59);

систематизація механізмів регулювання платіжного балансу (с. 43, табл. 1.4), а також наведена характеристика складових елементів фінансового механізму (с. 44–47), опис рівнів його реалізації та необхідного забезпечення (с. 48–52) дозволили удосконалити концептуальні положення розвитку фінансового механізму регулювання платіжного балансу (с. 52–57, рис. 1.4) на основі виокремлення теоретико-методологічного, методичного організаційного та інформаційного рівнів означеного механізму, комплексна взаємодія яких сприяє досягненню стратегічних цілей державної політики з регулювання зовнішньоторговельної та інвестиційної діяльності;

здійснено аналіз стану та особливостей формування основних рахунків платіжного балансу (с. 60–94) для визначення кола дестабілізаційних факторів впливу (рис. 2.1, с. 61) на формування позитивного сальдо платіжного балансу й забезпечення збалансованості основних рахунків на основі регресійних моделей залежності деяких показників платіжного балансу від макроекономічних показників розвитку економіки країни (с. 62–66) з приділенням особливої уваги формуванню позитивного сальдо рахунку поточних операцій (с. 67–76) та рахунку операцій з капіталом та фінансовому рахунку (с. 76–84). Проведений аналіз дозволив удосконалити методичний підхід до оцінки залежності показників платіжного балансу від макроекономічних показників за рахунок доповнення його моделями залежності рахунку поточних операцій платіжного балансу від макроекономічних показників розвитку національної економіки (с. 85–94);

встановлено, що розвиток глобалізаційних та інтеграційних процесів вимагає збільшення уваги до інноваційного розвитку держави (с. 94–95), а статистична інформація щодо операцій інноваційного характеру та доходів від їх здійснення обліковуються за допомогою технологічного платіжного балансу (с. 95–96). Складений технологічний платіжний баланс України (с. 97–99), аналіз його основних рахунків (с. 99–106), а також оцінка інноваційного потенціалу України за допомогою *SWOT*-аналізу (с. 107–108) дали можливість розвинути аналітичне представлення складових платіжного балансу країни;

розвиток методичних положень складання платіжного балансу (с. 108–112), оцінка основних індикаторів ефективності держаної політики регулювання платіжного балансу (с. 117–120) на основі розвитку методичних положень оцінки збалансованості платіжного балансу (с. 112–116, рис. 2.19) та визначення необхідного інституційного, організаційного та законодавчого забезпечення (с. 124–128, рис. 2.20) стали підґрунтям для удосконалення фінансового механізму регулювання платіжного балансу в частині розвитку фінансових інструментів регулювання платіжного балансу (с. 131–139, рис. 3.1);

для регулювання сальдо поточного рахунку запропоновано систему організаційно-економічного забезпечення (с. 154–156, рис. 3.9) на основі визначення економічних та фінансових чинників, які стримують формування позитивного сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу (с. 144–145, рис. 3.3), основних важелів активізації організаційно-економічних заходів фінансового механізму регулювання поточного рахунку (с. 146–148, рис. 3.4) та інструментів (с. 149–153), а також визначено основні складові напрями регулювання рахунку операцій з капіталом та фінансового рахунку платіжного балансу (с. 157–161);

на основі сценарного підходу (с. 162–163) завдяки модифікації балансово-економетричної моделі середньострокового прогнозування (с. 164–166) й з урахуванням максимального врахування взаємовпливу та взаємозв'язку основних макроекономічних показників на формування сальдо основних рахунків платіжного балансу (с. 166–170), удосконалено

методичний підхід до аналітичного наповнення платіжного балансу та було обраховано прогнозні значення основних рахунків платіжного балансу України (с. 172–174).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації слід визнати достатнім. Пропозиції автора засновуються на результатах вивчення фундаментальних положень економічної теорії та теорії фінансів, досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців з питань регулювання платіжного балансу, зарубіжного досвіду використання фінансових інструментів підтримки платіжного балансу країни. У дисертації використано широке коло загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: аналізу і синтезу, узагальнення, кореляційного аналізу, економетричного моделювання, прогнозування тощо.

Інформаційну базу роботи становлять Закони України, розпорядчі, пояснювальні та нормативні документи Верховної ради України, Кабінету міністрів України, Національного банку України; аналітичні матеріали, звіти та статистична інформація Міжнародного валютного фонду, Банку міжнародних розрахунків, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Світової організації торгівлі, Організації об'єднаних націй; наукові роботи вітчизняних науковців-теоретиків та практиків, результати власних досліджень автора. Про комплексність та всебічну обґрунтованість отриманих результатів свідчить аналіз та систематизація 225 літературних джерел.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується науково зваженим та обґрунтованим використанням різноманітних загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження, апробацією основних висновків і розроблених рекомендацій.

Практичне значення отриманих результатів дослідження

Практичне значення проведеного дослідження полягає в можливості вдосконалення державної фінансової та зовнішньоекономічної політик за рахунок використання інструментів та важелів фінансового механізму регулювання платіжного балансу. Додатковим аргументом на користь практичної спрямованості отриманих результатів є впровадження окремих результатів дослідження, зокрема Головним управлінням економіки Київської обласної державної адміністрації (довідка від 28.08.2012 № 2-12-123) використано положення роботи щодо впливу основних макроекономічних показників на формування сальдо платіжного балансу при розробці пропозицій щодо підтримки розвитку експортоорієнтованих

підприємств регіону; Комітетом з питань бюджету Верховної ради України (довідка від 14.05.2014 № 14/05/14-544) використано концептуальні положення розвитку фінансового механізму регулювання платіжного балансу; Міжнародним центром перспективних досліджень (довідка від 05.02.2015 № 05/02/15-71) використовується удосконалене автором аналітичне уявлення про складові платіжного балансу під час підготовки економічного прогнозу основних макроекономічних показників України. Теоретичні положення роботи використовуються в навчальному процесі ПВНЗ «Економіко-технологічний університет» (довідка від 17.03.2015 № 17/05/15-78).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором працях

Основні положення дисертації достатньо повно викладені автором в опублікованих наукових працях. За темою дисертації опубліковано 16 наукових праць загальним обсягом 4,5 ум.-друк. арк., з яких 4,2 ум.-друк. арк. належить особисто автору. П'ять наукових праць здобувача опубліковано у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, шість – у наукових фахових виданнях з економіки, п'ять тез доповідей за матеріалами конференцій. У роботах, опублікованих у співавторстві, особистий внесок Бочі А. К. стосується безпосередньо теми дисертації і має елементи наукової новизни.

Стиль та мова викладення результатів дослідження

Зміст дослідження характеризується науковим стилем викладання, лаконічністю і послідовністю. Логічний зв'язок і наступність узагальнень і висновків є особливістю всіх розділів і підрозділів в дисертації. Основні результати, висновки і пропозиції достатньо повно обґрунтовано і аргументовано.

Дискусійні положення дисертації та зауваження

Відзначаючи у цілому високий науковий рівень представленої дисертації, необхідно зауважити, що робота не позбавлена деяких недоліків, а ряд її положень є дискусійними. Основні зауваження по роботі зводяться до наступного:

1. Автором в пп. 1.1 надано характеристику існуючим підходам до регулювання платіжного балансу, проте серед систематизованих методів (рис. 1.3, с. 29) не виділено законодавчих, фінансових, організаційних та інформаційних, тісний взаємозв'язок яких потім покладено в основу удосконалення фінансового механізму регулювання платіжного балансу.

2. У роботі автор розвиває теоретичний підхід до трактування дефініції «фінансовий механізм регулювання платіжного балансу» (с. 4 автореферату, с. 41 дисертації) як «сукупність методів, форм, інструментів, прийомів і

заходів впливу на основні складові рахунків платіжного балансу відповідно до здійснюваної державою фінансової політики з метою забезпечення його урівноваження», проте не зазначає, чим запропоноване визначення відрізняється від вже існуючих і що саме автором було розвинуто.

3. Автором узагальнено досвід зарубіжних країн з регулювання рахунків платіжного балансу у напрямку забезпечення його збалансованості (с. 32–41, дод. Д), проте не виокремлено основні заходи, які можуть бути використані в Україні в коротко й середньостроковій перспективі з характеристикою необхідного забезпечення та прогнозних наслідків.

4. Не досить коректним, на нашу думку, є використання автором твердження «тенденції та проблемні питання, пов'язані з фінансовим механізмом регулюванням платіжного балансу» (с. 55) при наданні характеристики основним негативним тенденціям та першочерговим проблемам, що перешкоджають розвитку національної економіки: велика залежність економічного розвитку від політичних процесів, низька конкурентоспроможність національної економіки, проблеми грошово-кредитної, валютної та бюджетно-податкової політики тощо.

5. При аналізуванні стану та особливостей формування основних рахунків платіжного балансу (пп. 2.1) автором для оцінки стану та визначення проблем, пов'язаних з рахунком операцій з капіталом та фінансового рахунку визначено коло основних чинників впливу на основну складову даного рахунку – обсяг іноземних інвестицій (с. 76–77), проте в запропонованій моделі інвестицій (с. 91) не враховано вплив негативних чинників на зростання обсягів іноземних інвестицій.

6. Потребує додаткового обґрунтування включення до переліку важелів та інструментів фінансового механізму регулювання платіжного балансу протягом 2007–2014 рр. (табл. 2.11, с. 119) такого заходу торгової політики як «наращування експортних поставок; підготовча робота до вступу в СОТ».

7. В запропонованій автором на рис. 2.20 (с. 125) структурній моделі фінансового механізму регулювання платіжного балансу було б доречним до вже визначених «макро-» та «мікро-» рівнів регулювання додати «мезо-» та «мега-» рівні, що дозволило б забезпечити більш повне використання інструментів та важелів фінансового механізму регулювання платіжного балансу з метою забезпечення його збалансованості й формування позитивного сальдо основних рахунків.

8. Потребує додаткового пояснення послідовність та взаємоузгодженість запропонованих автором першочергових реформ з удосконалення регулювання рахунку операцій з капіталом та фінансового рахунку платіжного балансу на рис. 3.10 «Схема регулювання рахунку операцій з капіталом та фінансового рахунку платіжного балансу (авторська розробка)» (с. 156) та рис. 3.11. «Схема основних напрямів регулювання рахунку операцій з капіталом та фінансового рахунку платіжного балансу (авторська розробка)» (с. 161).

Проте, зазначені зауваження носять дискусійний характер і не зменшують загального позитивного враження від дисертації.

**Загальна оцінка дисертаційної роботи
та її відповідність встановленим вимогам.**

Дисертаційна робота Бочі Ангели Карлівни «Фінансовий механізм регулювання платіжного балансу в Україні» є цілісними, логічним, завершеним науковим дослідженням, в якому вирішено важливе наукове завдання з розробки науково-методичних засад й практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму регулювання платіжного балансу завдяки розширення інструментарію впливу на основні макроекономічні та фінансові показники впливу на стан рахунків платіжного балансу.

Дисертація характеризується достатнім рівнем наукової новизни та практичної значимості. Опубліковані автором праці та автореферат відображають основні положення дисертації.

За формальними та якісними ознаками, рівнем і новизною дослідження дисертація «Фінансовий механізм регулювання платіжного балансу в Україні» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013р. № 567, а її автор – Бочі Ангела Карлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит».

Офіційний опонент

доцент кафедри обліку,
фінансів та економічної безпеки
ДВНЗ «Донецький національний
технічний університет» МОН України
(м. Красноармійськ),
к.е.н.

А. С. Марина

Підпис доцента кафедри ОФЕБ к.е.н. Мариної А. С. засвідчую.

Вчений секретар
ДВНЗ «ДонНТУ»

Н. С. Костюкова